

order to improve the delivery of social services. It is removed currently all bureaucratic barriers to the rapid and effective implementation of the provision of social services in this country. It is introduced and widely implemented the principle of "single window" through the creation of House of Justice. It has been used the whole range of measures to support innovation: the political impetus, the development of communications and professional development of civil servants, a partnership with the private sector.

Thus, innovation is becoming a prerequisite for the effective functioning of the service state and the relevant social services needs of the society. Therefore, the study of the conditions, methods and forms of innovation in social sector government are promising and require the further research.

Key words: social services, public service, public service, service state, innovation.

Отримано 14.04.2015 р.

УДК 364.642-784-787.7:316.812.71

О. Г. Лещенко
leon22a@mail.ru

ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПАТРОНАЖУ СІМ'Ї У КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

Лещенко О. Г. Технологія соціально-педагогічного патронажу сім'ї у кризовий період. Автор статті розглядає сутність та зміст технології соціально-педагогічного патронажу сім'ї у період народження дитини. Було визначено основні завдання сім'ї на цій стадії, проблеми, з якими зтикається сім'я при народженні дитини. У статті було зроблено такі акценти: на поняття „сім'я в кризовій ситуації”, зміни у житті сім'ї при появі першої дитини; на ознаки кризи сім'ї на цій стадії; на зміст технології соціально-педагогічного патронажу сім'ї. Було підкреслено основні ознаки кризи сім'ї у цьому періоді: неприйняття нових ролей батька та матері; зниження рівня згуртованості подружжя; зростання ревностів, конфліктів у подружній парі; втручання батьківських сімей у процес піклування про дитину; дисфункція сексуальних стосунків в подружній парі. Було визначено мету, зміст, форми, методи, етапи технології соціально-педагогічного патронажу сім'ї у період народження дитини. Упровадження технології передбачає реалізацію шести етапів. Також було розкрито зміст технології соціально-педагогічного патронажу сім'ї у період народження дитини: соціально-педагогічне

консультування; психологічна допомога; освітня допомога та організаційна допомога. У статті наголошено на використанні як цілком традиційних форм та методів – тренінг, приклад, наслідування, заохочення, переконання, критика, інформування, рольова гра, рефлексія, сімейне обговорення, вправи, міні-лекції, бесіди, родовід, відеолекторій, так і спеціальних, що використовуються лише в патронажі – денне піклування про дітей, кондуктивна соціально-педагогічна допомога, кураторство.

Ключові слова: соціально-педагогічний патронаж, сімейні цикли, сім'я у кризовій ситуації, сім'я у період народження дитини, соціально-педагогічне консультування; психологічна допомога; освітня допомога, організаційна допомога.

Лещенко Е. Г. Технология социально-педагогического патронажа семьи в кризисный период. Автор статьи рассматривает сущность и содержание технологии социально-педагогического патронажа семьи в период рождения ребенка. Раскрыты основные задачи и проблемы, с которыми сталкивается семья на стадии рождения ребенка. В статье автор акцентировал внимание на следующем: на термине "семья в кризисной ситуации", изменениях в жизни семьи при появлении первого ребенка; на признаках кризиса семьи на данной стадии; на содержании технологии социально-педагогического патронажа семьи. В статье раскрыты основные признаки кризиса семьи на этой стадии: неприятие новых ролей отца и матери; снижение уровня сплоченности супругов; повышение проявлений ревности, конфликтов между супругами; вмешательство родительских семей в процесс заботы о ребенке; дисфункция сексуальных отношений в супружеской паре. Автором выделены цель, содержание, формы, методы, этапы технологии социально-педагогического патронажа семьи в период рождения ребенка. Внедрение технологии предусматривает реализацию шести этапов. В статье описано содержание технологии социально-педагогического патронажа семьи в период рождения ребенка: социально-педагогическое консультирование; психологическая помощь; образовательная помощь и организационная помощь. В статье рассмотрены как вполне традиционные формы и методы – тренинг, пример, подражание, поощрение, убеждение, критика, ролевая игра, рефлексия, семейное обсуждение, упражнение, мини-лекция, беседа, создание генеалогического дерева своей семьи, видеолекторий т.д., так и специальные, использующиеся только в патронаже – дневной уход за детьми, кондуктивная социально-педагогическая помощь, кураторство.

Ключевые слова: социально-педагогический патронаж, семейные циклы, семья в кризисной ситуации, семья в период рождения ребенка,

социально-педагогическое консультирование; психологическая помощь; образовательная помощь, организационная помощь.

На сучасному етапі розвитку суспільства все більш актуальним стає питання підтримки української сім'ї. Сім'я завжди виступає моделлю конкретного історичного періоду розвитку суспільства, відображає його економічні, моральні й духовні суперечності. Сучасні економічні перетворення, демографічні проблеми, криза в політиці, культурі – все це призвело до посилення деструктивних тенденцій у життєдіяльності сім'ї. Поглиблення кризового стану української сім'ї відображається на такому: погіршення матеріального становища; зростання кількості неповних сімей; зниження інтересу до народження дітей; зростання рівня відчуження дітей від сім'ї; падіння авторитету батьків порівняно з авторитетом однолітків тощо. У зв'язку з цим особливого значення набуває підтримка сім'ї, спрямована на покращення виконання нею власних функцій.

Мета статті – визначити сутність та зміст технології соціально-педагогічного патронажу сім'ї у кризовий період (народження дитини).

У ХХІ ст. питання функціонування сім'ї, подолання кризових періодів на шляху її розвитку залишаються актуальними. Дослідження життєвого циклу сім'ї відображено у працях Дж. Браун, А. Варги, К. Мак Голдрінг, М. Ніколса, Г. Навайтіса, А. Сисенко, Р. Шварца, Дж. Хейлі, Л. Шнейдера.

Питання сімейної кризи вивчали І. Грига, М. Гуліна, Е. Дюваль, Т. Зінкевич-Куземкіна, З. Кісарчук, Н. Оліфірович, Т. Семигіна, Р. Хіл. Зміст патронажу сім'ї, дітей розкривається у працях таких вчених як Л. Алексеева, Л. Завацька, А. Капська, І. Трубавіна, Е. Холостова, М. Шакурова та ін.

Функціонування сім'ї обумовлене проходженням нею різних стадій розвитку. Сімейні цикли – це стадії сімейного циклу, що характеризують якісний стан сім'ї на певному часовому етапі її розвитку [6, с. 259].

У класифікації життєвого циклу сім'ї Є. Дюваль та К. Мак Голдрінг виділяють такі стадії: 1) несімейний стан: неодружені і незаміжні люди, що не створили своєї сім'ї; 2) сім'я подружжя; 3) прийняття в сім'ю нової особистості; 4) сім'я з маленькими дітьми; 5) сім'я з підлітками; 6) вихід дітей, що подорослішали, з сім'ї; 7) сім'я на пізній стадії розвитку [1].

Зміст кожної стадії життєвого циклу складають ті завдання, які вирішує сім'я. Завершення однієї стадії та початок іншої стають для сім'ї перехідним періодом, коли перед її членами постають нові завдання, що обумовлюють необхідність перебудови взаємовідносин. Неуспішність переходу може спричинити нестабільність у наступній фазі. Саме у перехідний період сім'я може потребувати підтримки з боку фахівців у зв'язку з неможливістю пристосуватися до нової ситуації [11, с. 332-334].

Вчені І. Грига, Т. Семигіна, Е. Дюваль, Р. Хіл виділили два закони функціонування сім'ї як динамічної системи: закон гомеостазу (коли

кожна сімейна система прагне зберегти свій актуальний стан, залишитися у певному моменті розвитку) та закон гетеростазу (коли кожна сімейна система повинна пройти свій життєвий цикл – певну послідовність зміни стадій) [5, с. 12]. Кризу можуть викликати різні явища: народження, смерть члена сім'ї, раптова хвороба, інвалідізація, зростання та старіння, знаходження нових цінностей. Симптоми кризи виникають при переході від однієї стадії до наступної.

Криза – це ситуація, подія, коли людина стикається з перешкодою на шляху здійснення важливих життєвих цілей, і цю перешкоду не можна подолати деякий час за допомогою звичних методів розв'язання проблем [8, с. 227].

Однією з найбільш стресогенних етапів функціонування сім'ї, на думку З. Кісарчука, є період народження дітей, що охоплює час від народження першої дитини в сім'ї до народження останньої – сім'я з маленькими дітьми.

Дослідники психології сімейних криз Н. Оліфірович, Т. Зінкевич-Куземкіна та ін., серед завдань розвитку сім'ї на цій стадії виділяють такі: 1) догляд за маленькою дитиною; 2) перебудову структури сім'ї у зв'язку з появою дитини; 3) адаптація до тривалого періоду догляду за дитиною; 4) заохочення зростання дитини та забезпечення її безпеки і батьківського авторитету; 5) узгодження особистісних та сімейних цілей [5, с.13].

Поява першої дитини, на думку Т. Андрєєвої, М. Гуліної, І. Трубавіної, є чинником, що призводить до таких серйозних змін у житті сім'ї: складнощі у взаємостосунках подружжя (проблеми віддаленості, ревності, зрада, сексуальні дисгармонії); труднощі структурної перебудови, перерозподілу функцій та ролей у зв'язку з появою сімейних підсистем; криза встановлення нових правил, кордонів, територій, „інтервенція” бабусь і дідусів, міжпоколінні конфлікти; труднощі дітей, пов'язані з відвіданням дитячого садка чи навчанням у школі; дефіцит самореалізації у дружини, ризик фіксації жінки в ролі матері.

Сім'я в кризовій ситуації (сім'я в кризі) – це категорія сім'ї, в якій під впливом внутрішніх або зовнішніх факторів склалися несприятливі економічні, соціальні, психологічні обставини, або існує соціальна ізоляція, що тимчасово заважають виконувати батьківські обов'язки з виховання своїх дітей або належним чином турбуватися про них [8, с. 227]. Деякі фахівці вважають, що криза може стати постійною (тривалою), коли події, що викликають кризовий стан, повторюються постійно і сім'я вичерпує внутрішні ресурси, опору. У такому випадку сім'я часто входить у стан адаптації (або квазі-адаптації) до кризи: стан, коли важливі потреби не задовольняються, стає для сім'ї нормальним [8].

Н. Оліфірович, Т. Зінкевич-Куземкіна виділили наступні ознаки кризи сім'ї на стадії появи дитини: „неприйняття нових ролей (батька і матері) і пов'язаних з ними зобов'язань; зниження рівня згуртованості за рахунок дистанціювання подружжя, обумовленого вагітністю і

концентрацією матері на дитині; зростання напруги у подружній парі, що виражається в періодичному виникненні конфліктів, взаємних образах і претензіях, в переживаннях власної самотності, ревнощях у одного з партнерів (частіше за усього батька); практично повна відсутність контактів з членами батьківських сімей в цей період або надмірну кількість контактів з ними, що, у свою чергу, може загрожувати ситуацією „вкраденого материнства”; дисфункція сексуальних стосунків в подружній парі” [5, с. 22].

І результатом невдачі у подоланні цієї кризи, на думку М. Гуліної, дуже часто стає розлучення. Недаремно показники частоти розлучень в певні роки шлюбу мають вигляд U-образної кривої, вершини якої приходяться на перші роки шлюбу (у той час, коли тільки-но з’являються діти) та шлюби зі стажем від 17-18 років (коли діти вже виростили) [2].

Отже, кризове становище сім’ї у період народження дитини потребує надання підтримки всім членам родини. Однією із технологій підтримки сім’ї вважається соціальний патронаж.

Для нашого дослідження найбільш актуальним є вивчення саме соціально-педагогічного патронажу, який, на думку Л. Завацької, здійснюється з метою надання всебічної допомоги дітям та сім’ям, що потрапили в особливо скрутний стан, силами спеціалістів, що орієнтуються на власні педагогічні можливості, а також на ресурси соціально-педагогічного простору.

Аналіз класифікацій щодо розуміння патронажу дозволив нам обрати таке визначення: соціально-педагогічний патронаж – це діяльність з надання адресної підтримки й різноманітних соціальних послуг, що надаються на тривалій основі сім’ям і дітям, які потрапили у важку або небезпечну, кризову ситуацію, але об’єктивно не володіють здатністю або втратили можливість самостійно її перебороти [4, с. 94].

Алгоритм послідовності операції для досягнення результату соціально-педагогічного патронажу сім’ї у період народження дитини передбачає етапи його реалізації. Спираючись на погляди А. Железної [3], М. Шакурової ми виділили наступні етапи патронажу з сім’єю [10, с. 176-179].

1-й етап. Знайомство, завданням якого є зняття страху і напруженості у сім’ї шляхом налагодження контакту з сім’єю. На цьому етапі, згідно з М. Шакуровою, передбачається укладання двостороннього договору між сім’єю та соціальною (чи освітньою) установою в особі соціального педагога, у якому визначено коло взаємних зобов’язань і прав для досягнення спільної мети [10, с. 176].

2-й етап. Вхідження в сім’ю. Створення і підтримка мотивації до виходу з кризи. В основі мотивів до роботи сім’ї з соціальним педагогом лежать такі: усвідомлення сім’єю необхідності змін; підкреслення уваги до сім’ї з боку соціуму; формулювання цілей, яких реально досягти; створення для членів сім’ї ситуації вільного вибору, в основі якого їх

позитивні наміри; хороший контакт, довіра членів сім'ї соціальному педагогу; чіткі уявлення про можливості соціального педагога соціальної установи і їх межі, про способи і методи його роботи; необхідна своєчасна і різнобічна (інформаційна, організаційна, матеріальна і моральна) підтримка соціальним педагогом зусиль членів сім'ї для досягнення успіху; реальні результати перших спільно зроблених кроків, перші відчутні зміни на краще; поступове вирішення проблем.

3-й етап. Збір інформації про сім'ю. Соціальний педагог розпочинає свою роботу зі збору точної повної, достовірної, об'єктивної інформації про членів сім'ї і їх найближче оточення в місцях її перебування. Йому необхідно знати: склад сім'ї; характеристику зовнішніх і внутрішніх контактів сім'ї; норми, цінності, правила, уявлення цієї сім'ї; здібності і можливості членів сім'ї; рівень матеріального забезпечення, особливості організації побуту; стан здоров'я, спосіб життя і звички членів сім'ї. До методів збору інформації відносять такі: бесіда (конструктивне інтерв'ю або бесіда в розширеному складі – із залученням інших спеціалістів, особливо важливих для цієї сім'ї персон). Отримана інформація заноситься в Карту сім'ї, Карту дитини, аналізується соціальним педагогом і іншими фахівцями, охороняється, як конфіденційна, від сторонніх осіб. Урахування отриманих результатів діагностики формує стосунки з сім'єю і плани спільної роботи по виходу сім'ї з кризи [10, с. 177].

4-й етап. Аналіз інформації про сім'ю здійснюється з метою знайти оптимальні підходи до вирішення проблем сім'ї і найбільш ефективні способи взаємодії з нею.

5-й етап. Зміст соціально-педагогічної допомоги сім'ї. План і контракт в роботі з сім'єю. Ураховуючи результати діагностики особливостей функціонування сім'ї у період народження дитини, ми сформулювали мету соціально-педагогічного патронажу сім'ї в період народження дитини – створення сприятливого сімейного мікроклімату, формування педагогічної культури батьків.

Завданнями соціально-педагогічного патронажу сім'ї у період народження дитини є такі: налагодження гармонійних стосунків, ефективного спілкування в сім'ї; підвищення згуртованості членів сім'ї; формування педагогічної культури батьків.

Цілі, завдання і перспективи роботи соціального педагога і сім'ї знаходять своє вираження в контракті, у якому визначено напрями докладання зусиль, відповідальність сторін та активність для отримання бажаних результатів.

Контракт намічає напрями докладання зусиль. Він не є юридичним документом, але покликаний підвищити відповідальність сторін і структурувати активність для отримання бажаних результатів.

Одночасно соціальний педагог і сім'я спільно розробляють план найближчого етапу (наприклад, план на місяць або план досягнення

конкретного проміжного результату), що містить конкретні кроки для вирішення проблем сім'ї і терміни їх здійснення. Контроль за здійсненням цих кроків в намічені терміни проводить соціальний педагог. Відповідальність за виконання зобов'язань за контрактом і поточних планів покладається на сім'ю.

Урахування характеру проблем цих сімей виявляється у такому змісті соціально-педагогічного патронажу із ними: соціально-педагогічне консультування, психологічна, освітня, організаційна допомога у рамках довготривалих форм роботи.

1. Соціально-педагогічне консультування – предметом якого виступає сприяння у вирішенні конфліктів, гармонізації дитячо-батьківських і подружніх стосунків, відновлення старих або побудова нових позитивних соціальних зв'язків (відновлення стосунків із близькими родичами).

Ми виділили такі методи консультування сім'ї: інструктування, приклад, наслідування, заохочення, переконання, критика, інформування, перегляд і аналіз відео та аудіо записів, творчих робіт, ситуацій; написання сценарію вирішення проблеми сім'ї; рольова гра; експертні оцінки [10, с. 85]. Доцільним у соціально-педагогічному консультуванні є спонукання клієнта до рефлексії щодо конкретної ситуації з метою покращення її розуміння клієнтом.

2. Психологічна допомога включає соціально-психологічну підтримку, спрямовану на створення сприятливого мікроклімату в сім'ї в період короткочасної кризи і корекцію міжособистісних стосунків. Зміст допомоги спрямований на таке: пошук ресурсів для необхідної зміни в сімейній системі (звернення до сімейної історії, до досвіду знайомих, книг, кінофільмів); допомогу подружжю у пошуках оптимальної частоти зустрічей з бабусями і дідусями; підтримку подружжя у встановленні нових стосунків близькості-віддаленості в сім'ї; допомогу в усвідомленні і прийнятті факту зміни балансу близькості-віддаленості в подружній парі у зв'язку з появою нового члена сім'ї; допомогу в гармонізації сексуальних стосунків.

Згідно з І. Григою, Т. Семигіною, соціальний педагог при роботі з сім'єю може використовувати різні методи і техніки психологічної підтримки [8, с. 26-28]: методика вербалізації емоційних станів; рольова гра; інструкція (порада); методика опосередкованого сімейного спілкування; сімейна дискусія з поляризацією суджень членів сім'ї.

3. Освітня допомога полягає в запобіганні виникаючим сімейним проблемам і формуванні педагогічної культури батьків, а також допомога у вихованні дітей. Ця освітня діяльність соціального педагога полягає у навчанні батьків з таких питань: ролі батьків у вихованні дітей; значення особистого прикладу і авторитету батьків у вихованні дітей; атрибутів ролі матері і батька; відносини між дітьми; взаємовідносин різних поколінь у сім'ї; врахування вікових та статевих особливостей у

вихованні; сутність самовиховання і його організація; заохочення і покарання у вихованні; найбільш поширені помилки у вихованні; організації режиму праці, навчання і відпочинку; фізичного, морального, естетичного та статевого виховання дітей у сім'ї. Основними методами освітньої діяльності соціального педагога є вправи, рольові ігри, інформування, лекції та бесіди. Серед форм, які можна реалізовувати у програмі є такі: групова взаємодія; відеолекторій, практичні, наочні форми впливу на учасників; книжковий клуб; родовід; сімейна скринька. Цікавими формами реалізації освітнього напрямку є сімейна скринька, створення родоводу своєї сім'ї. Сімейна скринька передбачає добірку матеріалів з досвіду сімейного виховання, наприклад, опис традицій, сімейних свят, щоденник матері, опис складних ситуацій з варіантами їхнього вирішення [9].

4. Організаційна допомога розрахована на організацію сімейного дозвілля, координацію та інформування, що передбачає залучення сім'ї до різноманітних заходів, свят, ярмарок, до участі у клубах за інтересами, конкурсах, організації сімейних свят тощо. Допомога в координації спрямована на активізацію різних відомств і служб у спільному розв'язанні проблем конкретної сім'ї й покращання становища конкретної дитини в ній. Такими засобами можуть бути денне піклування про дітей, кураторство [7, с. 252].

Сімейне дозвілля сприяє згуртованості всіх членів сім'ї, налагодженню позитивного психологічного клімату в сім'ї. Саме сімейне дозвілля є стрижнем розвитку творчого потенціалу дитини, формуючи її емоційну, естетичну, пізнавальну, культурну спрямованість. Така діяльність передбачає використання різноманітних форм та методів: акції, конкурси, прогулянки на природі, спортивні та розважальні ігри, вечори відпочинку, забави, читання, перегляд фільмів і телепередач, відвідування музеїв, подорожі, клуби за інтересами, вечори зустрічей, свята, диспути, танці тощо [7].

6-й етап – це підведення підсумків і визначення подальших перспектив. На цьому етапі використовуються ті ж самі методи діагностики, що і на початку взаємодії, їх також можна доповнювати спостереженням за взаєминами в сім'ї, аналізом суджень членів сім'ї тощо.

Завершення реалізації соціально-педагогічного патронажу відбувається за умови, якщо життєва ситуація сім'ї перестала носити кризовий характер (наступила фаза нормальної життєдіяльності). При цьому приймається рішення встановлення за сім'єю спостереження на певний термін (до року). Якщо ж ситуація не покращилася або покращилася незначно й продовжує залишатися кризовою, приймається рішення про продовження соціально-педагогічного патронажу й розробку нової патронажної програми [4, с. 106].

Отже, функціонування сім'ї у період народження дитини вважається

сімейною кризою, яка характеризується: труднощами перерозподілу функцій та ролей у зв'язку з появою сімейних підсистем, встановленням нових правил, кордонів, територій, складністю самореалізації жінки-матері, ослабленням подружньої підсистеми, сексуальними дисгармоніями та ін.

Зміст соціально-педагогічної діяльності з сім'єю в кризовій ситуації розкривається в технології патронажу, метою якого є підвищення рівня готовності сім'ї до планування народження дітей, виконання виховної функції і первинної соціалізації дитини; формування педагогічної культури батьків; створення сприятливого сімейного мікроклімату та зміцнення інституту сім'ї.

Технологія соціально-педагогічного патронажу сім'ї у період народження дитини є комплексним процесом: має мету, завдання, принципи реалізації, етапи, зміст, форми та методи, результат, що спрямований на покращення функціонування сім'ї на відповідному етапі. Подальше дослідження передбачає впровадження та перевірку ефективності технології соціально-педагогічного патронажу з сім'єю у період народження дитини.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. В. Семейная психология : [учеб. пособие] / Т.В. Андреева – СПб. : Речь, 2005. – 244 с.
2. Гулина М. А. Психология социальной работы / М. А. Гулина. – СПб. : СПбГУТ, 2000. – 276 с.
3. Железнова А. К. Реабилитация неблагополучной семьи методом социального патронажа / А. К. Железнова // Вестник психосоциальной и коррекционно-реабилитационной работы, 1998. – №4. – С. 28-39.
4. Завацька Л. М. Технології професійної діяльності соціального педагога: [навчальний посібник для ВНЗ] / Л. М. Завацька. – К. : Видавничий Дім „Слово”, 2008. – 240 с.
5. Олифирович Н. И. Психология семейных кризисов / Н.И. Олифирович, Т.А. Зинкевич-Куземкина и др. – СПб.: Речь, 2006. – 360 с.
6. Руководство по оценке и междисциплинарному ведению случая для оказания помощи детям и семьям, находящимся в социально опасном положении или в трудной жизненной ситуации / [под ред. Л. В. Смыкало]. – СПб. : «Врачи детям», «Эвричайлд», 2008. – 120 с.
7. Соціальна педагогіка: теорія і технології: [підручник / ред. І.Д. Зверева]. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 316 с.
8. Соціальні служби – родині : Розвиток нових підходів в Україні, (перевидання) / [за ред. І.М. Григи, Т.В. Семигіної]. – К.: КМА, 2003. – 128 с.
9. Трубавіна І. М. Зміст та форми просвітницької роботи з батьками: [науково-методичні матеріали для працівників соціальних служб,

- учителів, соціальних педагогів, студентів педагогічних вузів] / І. М. Трубавіна. – К. : УДЦССМ, 2000. – 88 с.
10. Шакурова М. В. Методика и технология работы социального педагога : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / М.В. Шакурова]. – М.: Издательский центр „Академия”, 2002. – 272 с.
  11. Шнейдер Л. Б. Психология семейных отношений : [курс лекций / Л. Б. Шнейдер]. – М.: Апрель-Пресс, ЭКСМО-Пресс, 2000. – 512 с.

Spisok vikoristanih dzherel

1. Andreeva T. V. Semejnaja psihologija: [učeб. posobie] / T.V. Andreeva – SPb.: Rech', 2005. – 244 s.
2. Gulina M. A. Psihologija social'noj raboty / M. A. Gulina. – SPB.: SPbGUT, 2000. – 276 s.
3. Zheleznova A. K. Reabilitacija neblagopoluchnoj sem'i metodom social'nogo patronazha / A. K. Zheleznova // Vestnik psihosocial'noj i korrekcionno-reabilitacionnoj raboty, 1998. – №4. – S. 28-39.
4. Zavač'ka L. M. Tehnologii profesijnoї dijalnosti social'nogo pedagoga: [navchal'nij posibnik dlja VNZ] / L. M. Zavač'ka. – K.: Vidavnichij Dim „Slovo”, 2008. – 240 s.
5. Olifirovich N. I. Psihologija semejnyh krizisov / N. I. Olifirovich, T. A. Zinkevich-Kuzemkina i dr. – SPb.: Rech', 2006. – 360 s.
6. Rukovodstvo po ocenke i mezhdisciplinarnomu vedeniju sluchaja dlja okazanja pomoshhi detjam i sem'jam, nahodjashhimsja v social'no opasnom položenii ili v trudnoj zhiznenoj situacii / [pod red. L. V. Smykalo]. – SPb.: «Vrachi detjam», «Jevrichajld», 2008. – 120 s.
7. Social'na pedagogika: teorija i tehnologii: [pidručnik / red. I.D. Zvereva]. – K. : Centr navchal'noї literaturi, 2006. – 316 s.
8. Social'ni sluzhbi – rodini : Rozvitok novih pidhodiv v Ukraїni, (perevidannja) / [za red. I.M. Grigi, T.V. Semiginoї]. – K. : KMA, 2003. – 128 s.
9. Trubavina I. M. Zmist ta formi prosvitnic'koї roboti z bat'kami : [naukovo-metodichni materiali dlja pracivnikov social'nih sluzhb, uchiteliv, social'nih pedagogiv, studentiv pedagogičnih vuziv] / I. M. Trubavina. – K. : UDCSSM, 2000. – 88 s.
10. Shakurova M. V. Metodika i tehnologija raboty social'nogo pedagoga : [učeб. posobie dlja stud. vyssh. ped. učeб. zavedenij / M.V. Shakurova]. – M.: Izdatel'skij centr „Akademija”, 2002. – 272 s.
11. Shnejder L. B. Psihologija semejnyh otnoshenij: [kurs lekcij / L. B. Shnejder]. – M.: Aprel'-Press, JeKSMO-Press, 2000. – 512 s.

Leshchenko O. G. Process of social and pedagogical patronage of the family in crisis. The author of the article investigates peculiarities of family functioning in the period following after the birth of the child. Basic family needs, problems faced when the child is born are defined. There is made an

attempt to give a brief definition of the family in crisis, to explore signs of a family in crisis, to describe changes in family life during this period. The author of the article outlines the main characteristics in the period following after the birth of the child: the rejection of the new roles (father and mother); reducing the level of cohesion due to the distancing of spouses due to pregnancy in married couple; the growing of jealousy, conflicts in married couple; there are many contacts with the members of parental families in this period that could face a situation „stolen motherhood”; dysfunction of sexual relations of the couple. The author of the article defines the purpose, content, forms, and methods of social and pedagogical patronage of the family in the period following after the birth of the child. The process has six phases. The social and pedagogical patronage of the family includes next possibilities: social and educational counseling; psychological help; educational and organizational support. The author highlighted also the use of traditional forms and methods - training, giving an example, imitation, encouragement, persuasion, criticism, role playing game, reflection, family discussion, exercises, genealogy, video informing etc., so and special which is used only in the process of patronage – day care for children, conductive social and educational assistance, coaching.

Key words: social and pedagogical patronage, family cycle, a family in crisis, the family in the period following after the birth of the child, social and educational counseling, psychological help, educational support, organizational support.

Отримано 3.04.2015 р.

УДК 378.137

Л.П. Мельник
eudos@ya.ru

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

Мельник Л.П. Особливості підготовки фахівців соціальної сфери. Передумовою ефективності будь-якої професійної діяльності є наявність висококваліфікованих фахівців. Для здійснення соціальної діяльності в сучасних умовах виникає необхідність пошуку нових підходів до підготовки соціальних педагогів, працівників з урахуванням сучасних освітніх тенденцій.